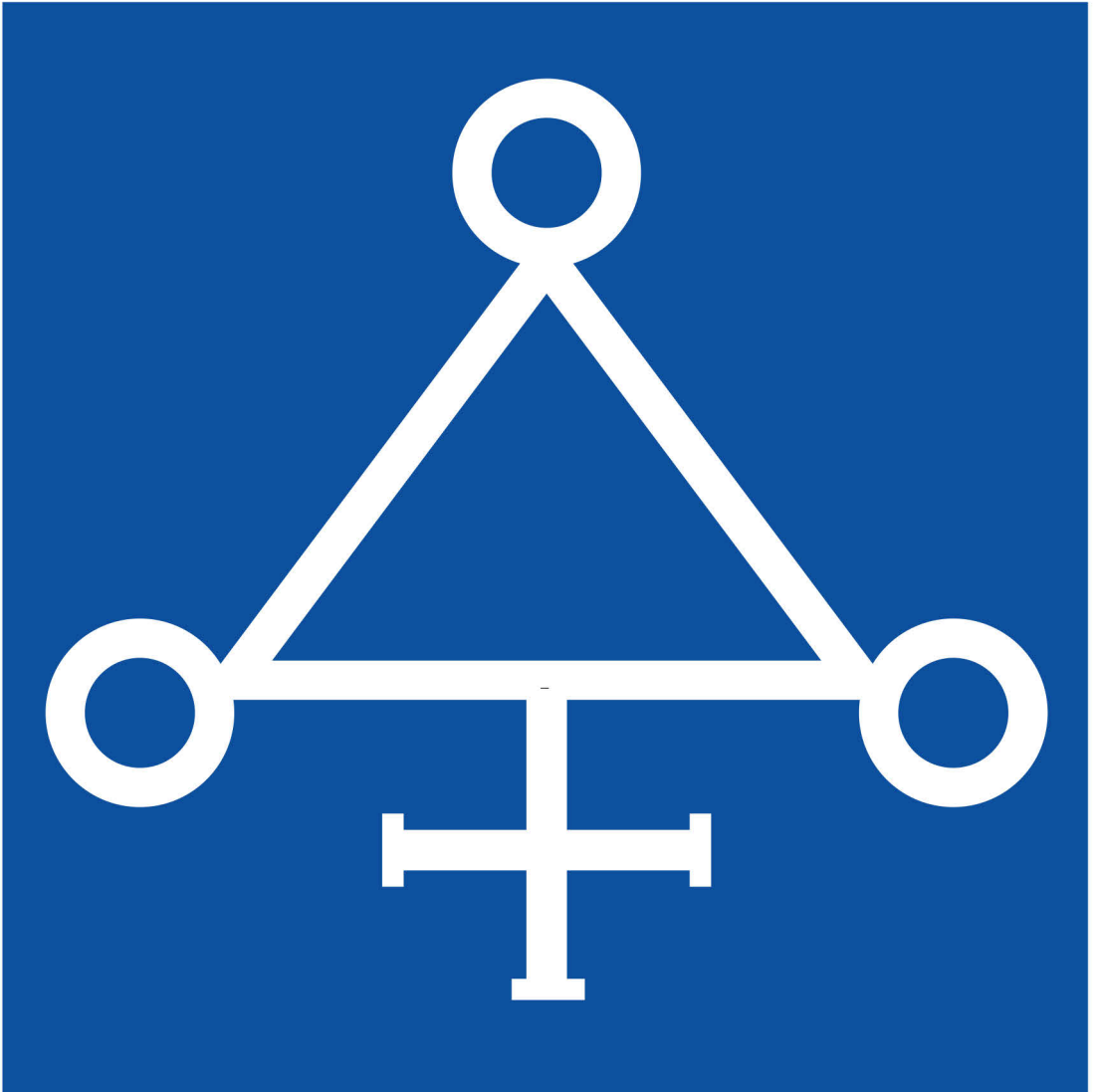

Phlogiston

БРОЈ 26

ГОДИНА 2018

МУЗЕЈ НАУКЕ И ТЕХНИКЕ
У БЕОГРАДУ

Ђорђе И. Алфировић¹

Студио Алфировић, Нови Београд

**Дијана Милашиновић Марић
Полејине његесеје у српској архитектури
Београд, Орион арт, Факултет техничких наука;
Косовска Митровица, Универзитет у Приштини, 2017**

Веома су ретка научна истраживања о архитектури у периоду обнове Југославије непосредно након Другог светског рата, током којег је дошло до корених промена у друштвенopolитичким околностима, а које су пружиле снажан подстицај даљем развоју архитектонске културе у земљи. У том контексту, монографија др Дијане Милашиновић Марић *Полејине његесеје у српској архитектури*, сасвим сигурно је прво темељно и свеобухватно истраживање о архитектури која је настајала у првим декадама након Другог светског рата. Ауторка истиче да јој је као истраживачу савремене српске архитектуре посебан мотив у писању књиге било интересовање за временске токове при којима долази до корених промена и преокрета, јер се током снажних друштвених и политичких превирања стварају услови за формирање нових схватања у архитектури. Период педесетих година 20. века у Југославији био је карактеристичан по јаким идеолошким утицајима комунистичке власти и државе која је тражила нове моделе развоја и пут којим ће даље кренути. У околностима израженог колективизма, нормативизма и ригидности друштвеног система, бројни архитекти су успели да се истакну и остваре препознатљиве резултате у тражењу сопственог израза.

У Првом поглављу, под називом *Културно-историјска њоглоја*, ауторка разматра последице раскида са такозваним социјалистичким реализмом и њихов утицај на послератну архитектуру и уметност. Након Дубровачког саветовања архитеката и урбаниста Југославије 1950. године, када су се први пут јавно чуле критике на рачун соцреалистичке праксе, трасиран је нови пут функционалне архитектуре, који је све више нагињао према западним узорима, за шта су се залагали истакнути архитекти попут Милорада Мацуре, Николе Добровића, Алексеја Бркића, Рајка Татића, Станка

---

¹ djordje.alfirevic@gmail.com

Мандића, Ратомира Богојевића, Владете Максимовића, Момчила Белобрка и других. Одједи светских тенденција, интернационалног стила и брутализма, по речима ауторке, превладали су и у Србији, и то на делима попут Војне штампарије (Милорад Мацура), Београдског сајма (Милорад Пантовић, Бранко Жежељ, Милан Крстић), згради Хемџиро и Згради социјалног осигурања (Алексеј Бркић), комплексу зграда ДСНО² (Никола Добровић) и др.

У поглављу *Архитектура послератне обнове 1945–1950*, Дијана Милашиновић Марић истражује околности које су довеле до редукције и одсуства ауторског израза, као и монотоности у првим реализованим делима крајем пете деценије у Србији. Нормативни приступ, веома кратки рокови пројектовања и изградње, ригидно прописана стандардизација, утицали су на снижавање вредносних критеријума и квалитета изграђеног простора. Развој архитектуре паралелно је пратила израда бројних планова, који су регулисали процес урбанизације градова у Србији. Упоредо са ширењем градова почела је и децентрализација архитектонско-урбанистичких установа и изградња бројних типизованих задружних домова широм земље. Ауторка наводи и бројне аспекте који су довели до опсежних миграција из села у градове, што је утицало на то да недостатак места за становање постане велики проблем. Стамбена архитектура била је у великој мери обезличена, јер је потреба за масовном производњом довела до изградње објеката који су били типизовани, огољени, без детаља, боја или индивидуалности. За разлику од ње, пројектовање јавних објеката било је знатно репрезентативније, при чему су се јављали различити производи стилова из модернизма, академизма и фолклоризма. У књизи су приказани бројни примери стамбених и јавних објеката, радничких колонија и други. Посебна пажња посвећена је значају изградње Новог Београда као полигона за проверу градитељских пракси, затим, конкурсима и њиховој улози у поступку изналажења нових образаца у архитектури и урбанизму, као и кристализацији изразитих ауторских ставова код појединих архитеката крајем пете деценије.

У поглављу под називом *Архитектура 1950–1960* разматране су прилике у периоду за који ауторка сматра да је преломан у даљем развоју савремене архитектуре у Србији. Са нормативне изградње прешло се на обрасце који су примеренији људским потребама, тежило се флексибилности и постизању вишег стандарда. Ауторски израз архитеката, који је у фрагментима био присутан крајем пете деценије, након 1950. године постаје једна од примарних карактеристика периода педесетих и шездесетих година 20. века. Експериментисање, разноликост приступа, угледање на

² Државни секретаријат за народну одбрану.

савремене токове у свету, довели су до периода препознатљивог по стваралачком буђењу и ослобађању од строгих догми. Као посебно интересантан пример физичке структуре из овог периода ауторка наводи пословно-стамбене зграде, код којих је двојна намена простора проистекла из тежње да се „градитељски оствари јединствени функционални амбијент срећне радне комуне где у хармоничној симбиози делују трудбеници и руководећи кадар заједнички прожети идејама једнакости и комунизма”. Иновативне архитектонске концепте пратило је и стасавање нове генерације архитеката, међу којима су се посебно истакли Иван Антић, Иванка Распоповић, Михајло Митровић, Мирко Јовановић, Иво Куртовић, Угљеша Богуновић и други. Као посебно значајну карактеристику овог периода ауторка наводи делатност архитеката окупљених око групе са Архитектонског факултета у Београду (Николе Добровића, Мата Бајлона, Бранислава Миленковића, Богдана Несторовића, Богдана Богдановића, Јована Крунића, Бранка Алексића, Уроша Мартиновића), али и других стваралаца (Алексеја Бркића, Богдана Игњатовића, Ратомира Богојевића, Владете Максимовића, Милорада Пантовића, Станка Мандића), чије су стваралачке поетике и теоријски рад временом препознати под називом *Београдска школа архитектуре*. Према речима ауторке, вероватно „најбоља дефиниција опште поетике тога периода је *Друја ремоделација* (према подели Алексеја Бркића), која подразумева процес промене облика и садржаја форме од правоугаоног, полиедарског тела, преко развијања унутрашњих односа, а ка динамичној вредности слике која прераста у просторни догађај, знак, што је заправо развојни пут ка самосвојној ауторској архитектури”.

Посебну вредност монографије, као и истраживачку посвећеност и студиозност ауторке др Дијане Милашиновић Марић, веома брзо су потврдиле и прве престижне награде (Признање Салона архитектуре, 2018. године и Плакета Мајске изложбе, 2018. године), док је високом естетском нивоу монографије допринео дизајн др Татјане Стратимировић. Све ово говори у прилог томе да ће књига *Полећне његесеће у српској архитектури* врло брзо постати незаобилазна литература при сваком истраживању савремене српске архитектуре.

Прихваћено за објављивање на сасџанку
Уређивачкој одбора 05. 12. 2018.